

Nenehno se učim

Naš pogovor: ga. Dragica Motik

Silvo Šinkovec, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Gospe Dragice Motik se spomnim z Bleda, ko je vodila seminar za učitelje slovenskega jezika po svetu. Njenega imena se spomnim iz kataloga stalnega strokovnega izpopolnjevanja, saj je bila voditeljica različnih seminarjev. Kdaj pa kdaj sva se zjutraj srečala ob cerkvi sv. Jožefa na Poljanah, ko je hitela v službo. Bolje sem jo spoznal, ko se je borila z boleznijo in iskala moč v težkem življenjskem obdobju. Vedno je bila polna elana, zagona, idej, pozorna in spoštljiva do ljudi. Tudi sedaj, ko je v pokoju, ne odneha, še naprej se uči, išče in pomaga drugim.

Se lahko našim bralcem najprej predstavite?

Rojena sem v Zagrebu, diplomirala sem na filozofski fakulteti v Ljubljani iz zemljepisa in zgodovine. Poučevala sem na osnovni in srednji šoli v Sloveniji ter v oddelkih dopolnilnega pouka slovenščine (v nadaljevanju DPS) v Nemčiji in na Hrvaškem. Za seboj imam dolgo pot pedagoške svetovalke za DPS v tujini. Kot pedagoška svetovalka na *Zavodu RS za šolstvo* (ZRSŠ) v Ljubljani sem pripravljala seminarje za učitelje DPS, ki poučujejo po evropskih državah, ter za učitelje slovenščine in drugih predmetov v slovenščini v ZDA, Kanadi, Južni Ameriki in Avstraliji ter organizirala in vodila številne druge seminarje.

Kateri seminarji so pustili največjo sled?

Dve desetletji sem na ZRSŠ organizirala različne seminarje in izvajala druge strokovne projekte, ki so bili namenjeni učiteljem DPS; najprej samo učiteljem, ki so poučevali po Evropi, od leta 1992 tudi tistim, ki so začeli poučevati DPS na območju bivše Jugoslavije. V začetku devetdesetih let sem začela organizirati tudi izpopolnjevanje za učitelje, ki poučujejo slovenščino in druge predmete v slovenskem jeziku¹ na drugih celinah. Z različnimi strokovnjaki smo pripravljali učne načrte in gradiva za DPS. Dvajset let sem vodila tudi poletne šole v Sloveniji za otroke in mladostnike slovenskega porekla, ki živijo po svetu.

Pripravljala in izvajala sem seminarje, kot so: *Delo s starši*, *Z igro do strpnosti in razumevanja drugačnih* in *Medkulturni dialog – učno načelo sodobne šole*. Razlogov za takšne seminarje je vedno več. V šolah se učenci pri učnih predmetih, zlasti družboslovnih, srečujejo z mnogimi vsebinami, naučijo se veliko dejstev in dobijo mnogo informacij, toda za medsebojno razumevanje in spoštovanje, za demokratično ravnanje in za sožitje je to premalo. Pomembno je, da mladi spoznavajo in ozaveščajo prave vrednote in načela, tudi duhovna, da si pridobijo veščine, s katerimi bodo znali, zmogli in hoteli delovati spoštljivo drug do drugega in prispevati k širši strpnosti in demokratičnosti družbe. V razredih, v katerih so učenci različnih evropskih identitet, je pogled na svet, družbo, življenje raznoter, zato je izzivov za strpen medkulturni dialog vedno več. Za mlade je izjemna prednost, če lahko svoj pogled na svet bistrijo med vrstniki, si širijo obzorje in mehčajo prehode iz svojega življenjskega oz. kulturnega okolja v drugo, tuje. Samo ustrezno usposobljeni učitelji so lahko spodbujevalci strpnega in spoštljivega dialoga v heterogenem razredu.

Kakšna je vaša izkušnja dela v zamejstvu in v tujini?

Pet let sem poučevala slovenske otroke v Nemčiji. Tam sem si pridobila neprecenljive izkušnje. Ko sem se vrnila v Slovenijo, sem te izkušnje uporabila kot pedagoška svetovalka na ZRSŠ. Prizadevala sem si, da bi se učitelji DPS stalno strokovno izpopolnjevali in pridobivali usmeritve za

delo, da bi bil DPS zanimiv in privlačen, da bi bili učitelji kos izzivom, ki so v različnih državah zelo različni.

Po 23 letih dela na ZRSŠ sem se znova podala v razred, tokrat na Hrvaško. Preverjala sem pridobljeno strokovno znanje in pedagoške veščine. V vlogi pedagoške svetovalke sem bila morda zahtevna, toda tu sem se prepričala, da so bile moje usmeritve kolegom v praksi uresničljive. Še več, ob vsaki ideji sem tam pridobivala nove in nove ter jih z navdušenjem udeleževala pri pouku, dejavnostih ob njem, na kulturnih prireditvah, strokovnih ekskurzijah. Stalno povečevanje števila obiskovalcev DPS v Buzetu, Čabru, Pulju, Prezidu in na Reki potrjuje, da sem šla po pravi poti.²

Eden lepših projektov dr. Venclja je bil seminar za učitelje slovenščine po svetu. Kakšna je bila vaša izkušnja?

Dr. Vencelj je bil kot državni sekretar Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu pobudnik tega projekta. Organizacije programa seminarja sem se navdušeno lotila in v januarju 1994 smo že pozdravili prvo skupino učiteljev iz Argentine in Avstralije. Večina jih je takrat prvič po koncu 2. svetovne vojne prišla v svojo domovino Slovenijo. Ko so na letališču Brnik stopili na slovensko zemljo, so jo vsi po vrsti poljubili. Prizor je bil zelo ganljiv. Ko so okoli sebe zagledali zasnežene gore, gozdove, obiskali svoje rojstne vasi (ali vasi svojih staršev), se srečali s sorodniki in z ljudmi, ki so na ulici in v trgovi-

Dragica Motik z udeleženci seminarja na obisku v Semenški knjižnici v Ljubljani (foto: arhiv Dragice Motik)

ni govorili slovensko, jih to ni pustilo ravnodušnih. Tudi nas ne, ki smo jih dočakali in se tri tedne družili z njimi.

Zgovorna so naslednja sporočila:

»Prvič slišim, kako zveni slovenščina, ki jo govorijo vsi ljudje okoli mene.«

»Do sedaj sem slovenščino slišala samo doma in pri pouku.«

»Zdaj se bom pa preizkusil v pogovoru v slovenščini.«

»Ne morem priti k sebi, da v živo vidim gore, o katerih so mi pripovedovali moji starši.«

»To je zame sveta zemlja; ko sem izstopila iz letala, sem poljubila zemljo, domovino, ki smo jo v Argentini tako opevali.«

»Vidim, da se je bilo vredno učiti slovenščino.«

»Poglej, vse je slovensko, napisi na trgovinah, vsi okoli mene govorijo slovensko.«

Tritedenski seminar smo imeli v Dolenjskih Toplicah, pa na Bledu, poleg predavanja in delavnic smo obiskali različne kraje v Sloveniji in šli tudi v zamejstvo. Začutili in doživeli so svojo domovino, o kateri so jim pripovedovali starši ali pa so iz najzgodnejših otroških let o njej v sebi nosili le blede slike. Ena od udeleženk je zapisala: »Kadar pomislim na ti dve besedi, se enkrat počutim kakor mati, ki ima dve hčeri in jo vprašajo, katero ima rajši. Obe imam rada, saj sta obe moji, čeprav sta različni. Ena je starejša, druga je mlajša.

Obe sta zanimivi in lepi. Vsaka na drugačen način. Še bom hodila k tebi na obisk, mati Slovenija, ki si me rodila, k tebi, mati Argentina, ki si me posvojila, grem pa domov.« Povedali so nam, da bodo po tej izkušnji učencem v sobotnih šolah z drugačnim navdušenjem pripovedovali o Sloveniji. Seminarji potekajo še danes.

Kaj so prinašale šolske reforme?

Pozdravljala sem reforme na področjih, povezanih z vzgojo, na primer ozaveščanje vzgojnih načel, kot je medkulturni dialog, vključevanje učencev različnih kulturnih in jezikovnih skupnosti v slovensko šolsko in življenjsko okolje, poti k strpnemu sožitju. Ob pripravi vzgojnih načrtov so omenjena načela našla prostor v številnih šolah in vrtcih.

Vsake nekaj let v šolo prihajajo določene teme, npr. portfolio/listovnik, formativno spremljanje pouka, akcijsko raziskovanje, inovativni šolski projekti itd., ki zaposlijo velik del pedagoške stroke in učiteljstva, ne zajamejo pa celostnega vzgojno-izobraževalnega procesa. Šolske reforme so zaposlovale veliko strokovnjakov in praktikov, zahtevale ogromno finančnih sredstev, ni pa bilo narejene temeljite analize, da bi ugotovili pozitivne oz. negativne učinke reform. To je velika pomanjkljivost.

Kaj strokovnjaku, ki aktivno ustvarja šolo, prinaša veselje in zadovoljstvo?

Vsi se vedno srečujemo z novimi izzivi. Ni dovolj le študij strokovne literature, treba si je pridobivati tudi spretnosti in veščine za konkretno delo z učenci in s starši. Stalno učenje prispeva k strokovni in osebni rasti, ki jo kratkoročno, še bolj pa dolgoročno, opazimo pri svojem delu in to daje veselje in zadovoljstvo.

Kaj lahko šole naredijo ob srečanju z nasilnim vedenjem?

Oblike nasilja v šoli se spreminjajo. Nekateri starši ne zaznajo pravočasno znakov nasilnega vedenja, zato taki otroci nasilno vedenje prinesejo v šolo in tam se to še stopnjuje. Ozaveščati moramo starše in izobraževati učitelje, da bi čim prej zaznavali znake nasilniškega vedenja in pravočasno preprečevali težje in neobvladljive oblike. Pomembno je, da med učitelji, učenci in starši poteka stalna komunikacija. Potrebno pozornost moramo posvečati tudi učencem, ki so se iz drugih kulturnih okolij vključili v naš šolski sistem. Celotne učiteljske zbornice je treba izobraževati, da bi znali dekodirati znake nasilja, ki so povezani z nizko samopodobo učencev (in staršev), nesprejetostjo v skupini in družbenem okolju. Na tem področju sem dolgo delovala, pripravila in vodila sem seminarje, kot so *Delo s starši otrok in mladostnikov različnih kulturnih in jezikovnih skupnosti*, *Z igro do strpnosti in razumevanja drugačnih*, *Medkulturni dialog – učno načelo sodobne šole*, organizirala tematske konference ter ob izbranih dejavnostih usmerjala strokovne delavce pri delu s temi učenci in njihovimi starši. S kolegico sva napisali priročnik s konkretnimi primeri delovanja proti nasilnemu vedenju.³

Sodelovanje s starši je zelo pomembno.

Starši naših učencev prihajajo iz različnih socialnih in kulturnih okolij, v katerih so si sami pridobivali znanje in izkušnje s šolo ter z učitelji, poznajo in izvajajo različne vzgojne stile, imajo različna pričakovanja od otrok in šole ter različno razumevanje vloge znanja, učiteljev, šole. Imajo različne zmožnosti za učno pomoč svojim otrokom. Med njimi so tudi zelo kritični, ki imajo visoka pričakovanja od javne šole in

tudi sami veliko nudijo svojim otrokom. Drugi pa vse delo prepuščajo učiteljem in se za šolo ne zanimajo preveč, so prezaposleni, imajo skromne izkušnje s šolo, različne osebne zadrege, ne poznajo svojih pravic, predpisov, jezika, delovanja šolskega ter širšega družbenega sistema.

Vsi starši si želijo uspešnega otroka. Vsem svetujem, naj bodo svojemu otroku najpomembnejša podpora, naj ga imajo brezpogojno radi, naj mu dajo svoj prosti čas in ljubezen. Časa ne morejo nadomestiti z materialnimi dobrinami. Otroku naj privzgajajo potrpežljivost, da bo zmožek počakati na cilj, ki mu ga pomagajo postavljati, da ne bo vsega imel takoj, da se bo tudi v mladostniški dobi še čemu čudil in se veselil. Starši naj ne poskušajo preko lastnega otroka dosegati svojih spodletelih življenjskih ciljev. Vredno je, da so starši povezani s šolo in učitelji, se redno udeležujejo roditeljskih sestankov, govornih ur in spremljajo, kaj se dogaja z njihovim otrokom. Splača se dati prednost osebni stiki z učitelji, elektronski stiki naj bodo le dopolnilo temu. Izkušnje nam povedo, da so tudi srednješolci bolj uspešni, če njihovi starši dobro sodelujejo z razrednikom in drugimi učitelji.

V svoji karieri ste srečali veliko učiteljev. Katere so lastnosti dobrega učitelja?

Učitelji moramo biti potrpežljivi in zelo empatični, saj vsak učenec, tudi odrasel, na svoj način in s svojo hitrostjo sprejema informacije in jih ponotranja, vsakdo začne na svoji izhodiščni točki in vsakdo gre po svoji poti do točke, ki jo želi ali pa zmore doseči. Če se tega zavedamo, lahko temu podredimo naše pedagoške postopke. Vsaka učna ura je izvirna, avtorska, tu smo učitelji avtonomni in tudi zato ima poučevanje poseben čar.

Pred očmi imam kar nekaj uspešnih učiteljic, ki so znale navdušiti svoje učence. Na primer, nekoč sem s sodelavcem iz Švice obiskala razredno učiteljico v Mirni na Dolenjskem. Alenka Knez ji je ime. Celo dopoldne sva hospitirala pri njenih učnih urah. Učenci so delali individualno in skupinsko, bili so zelo aktivni, vsi so reševali naloge, eni so jih naredili prej, drugi pozneje, toda vsi so bili uspešni. Po pouku so odšli domov, mi pa smo nadaljevali strokovni pogovor. In glej. Nekaj učencev se je vrnilo v šolo. Vprašali smo jih, zakaj.

Odgovorili so, da bi radi nadaljevali z učenjem in reševanjem nalog, ki so jih prej dobili. Povedali so, da jim je v šoli lepo, da se prijetno počutijo, da jih ni strah nalog, da zmorejo biti uspešni in se radi učijo v prijetnem vzdušju. Res je bilo tako. Učiteljica je na prijazen način spodbujala učence k vztrajnosti in odgovornosti pri delu. Usmerjala jih je k sodelovanju in medsebojni pomoči. Postavljala jim je meje, vedeli so, kaj smejo in česa ne, in pri tem je bila dosledna. Učenci so v tem razredu dobili priložnost, da se 'naležejo' vrednot, ki bi jih bilo vredno podpreti tudi v domačem okolju. Učiteljica je poučevala in vzgajala. Takšnih učiteljev je veliko, morali bi biti tudi primerno nagrajeni. Poklic učitelja je namreč premalo cenjen.

Biti učitelj je lepo, toda delo je zelo zahtevno in odgovorno. Lepo je poučevati, zlasti če si sam vedoželjen, če si se pripravljen stalno izpopolnjevati na predmetnem in metodično-didaktičnem področju ter neprestano iskati učinkovitejše pedagoške in andragoške pristope za uspešno delo z učenci in za sodelovanje s starši. V ozadju uspešnega in inovativnega učitelja je veliko strokovnega izpopolnjevanja in priprav na pouk, kar kritična javnost (pre)malo pozna.

Učitelj tudi vzgaja.

Ja, učitelji tudi vzgajamo, na vseh stopnjah, nismo le posredovalci znanj in veščin določenega predmeta. Zelo pomembne vzgojne učinke dosegamo z zgledom. Učenci hitro zaznajo učiteljevo držo, hitro spoznajo, ali učitelj samo govori ali pa tako tudi ravna in živi.

To velja tudi za vzgojne prijeme v družinskem okolju. Pomembno je, da starši pomagajo učitelju in učitelji staršem, da se o vzgojnih načelih pogovarjajo, da starši učiteljem zaupajo. Da ne bi vzgajali po dveh tirih; dvotirna vzgoja mlade zapelje in odpelje v neželeno smer, v brezciljno postopanje, različne oblike zasvojenosti, ko vse postane brez zveze. Marsikdaj slišimo: »Koga naj poslušam, zakaj naj se še trudim, kaj mi vse to pomaga – ta stari govorijo eno, v šoli pa drugo.«

Naj vzgojne spodrsrljaje ponazorim s primerom fantov, ki sem ju pred kratkim spoznala v skupnosti Cenacolo v Medžugorju. Oba (16 let, 23 let) sta povedala, da v svojih družinah in v šoli nista pridobila pomembnih vrednot. Nista imela postavljenih tirnic, po katerih naj bi šla skozi življenje. Hu-

do sta zašla. Zdaj sta odločena vrniti svoje življenje na pravo pot, spoznavata vrednote. S fizičnim delom in molitvijo ter ustvarjalnim delom, izolirana od sprevrženega okolja, v katerem sta prej živela, odpravljata razvade ter poskušata na novo zaživeti. Seveda je ta pot težja od tiste, po kateri naj bi hodila v otroštvu. Hvala Bogu, da sta dobila drugo priložnost. Vsi nimajo te sreče.

Kaj za vas pomeni celosten razvoj osebnosti?

Celosten razvoj osebnosti se gradi na usklajenem ali uravnoteženem telesnem, duševnem in duhovnem področju. O duhovnem razvoju pri nas v šolskih dokumentih ni nič zapisano. Spodbujanje optimalnega razvoja posameznika oz. doseganje najvišje stopnje možnega napredka se sicer poudarja, ne omenja pa se duhovnega vidika. Brez duhovne razsežnosti posameznikova identiteta ni popolna in zato ni mogoč optimalen razvoj. Na tem področju bo v prihodnosti v Sloveniji treba narediti temeljito reformo. Na duhovni vidik kot del celostne podobe posameznika je zelo poglobljeno in analitično pokazala raziskava, objavljena v knjigi *Vzgojni načrt v šoli*.⁴

Torej menite, da je duhovna razsežnost v naših šolah najbolj podhranjena?

Predstavila bom doživljanje pouka z duhovno dimenzijo v ZDA. Ko sem leta 2006 obiskala slovensko skupnost v ZDA (Cleveland), sem hospitirala v ameriški javni šoli (15 let stari učenci). To je bila učna ura, pri kateri je učiteljica, sicer Slovenka po poreklu, z učenci obravnavala vsebine, povezane z duhovnim življenjem in izražanjem le-tega v okviru različnih veroizpovedi, ki so prisotne v tem razredu. Vsak učenec je predstavil svojo veroizpoved. Spominjam se učenke, bila je Hrvatica, njeni starši so iz Dalmacije, ki je predstavila Marijo, Jezusovo mater. Bila je oblečena kot Marija, o njenem življenju je govorila v prvi osebi, potem je sledila tudi Marijina molitev. Soščolcem je povedala, kako in kdaj pri njih doma častijo Marijo. Drugi učenci so predstavili kakega svetnika, učenci muslimanske veroizpovedi pa so predstavili svojo vero. Veliko so se pogovarjali. Učiteljica je bila v ozadju, vstopala je le občasno, da je pogovor nemoteno potekal. Na koncu so učenci dobili ocene, ki so bile odvisne od njihove aktivnosti v ce-

Dragica Motik v centru Ljubljane vabi udeležence, da bi začeli s predstavitvijo posameznih delov Ljubljane (foto: arhiv Dragice Motik)

lotni predstavitvi ter spretnosti pri odgovarjanju na vprašanja sošolcev in učitelja. To je bila lepa izkušnja in zgovoren primer dialoga med različno vernimi v razredu. Po mojem mnenju naši učenci na tem področju ne dobijo dovolj informacij, še manj veččin za strpen pogovor in medsebojno spoštovanje, zato so prikrajšani na poti celostnega razvoja in zorenja. Tu lahko najdemo tudi razloge za marsikatero dezinformacijo o vernih ljudeh, pa tudi za nestrpnost ali celo sovraštvo do verujočih.

Katere vrednote so za vas najbolj pomembne?

Zame so najpomembnejši zdravje, upanje in vera. Takoj za tem pa odgovornost do sebe in drugih, pravičnost in zanesljivost, doslednost in zmožnost življenja v sočloveka.

Čemu naj se učitelj posveti v svojem tretjem življenjskem obdobju?

Ko sem se upokojila, sem začela aktivno delovati v *Društvu upokojenih pedagoških delavcev Slovenije*. Sodelovala sem pri zasnovi, organizaciji in izvajanju tridnevnega seminarja za bodoče upokojene pedagoške delavce. Seminar, ki smo ga pripravili, je novost v Sloveniji, v tujini pa že dolgoletna praksa. Naš cilj je bil, da bi pedagoškim delavcem, ki so leto, dve ali tri pred upokojitvijo, ponudili informacije in usmeritve, kako naj se pripravijo nanjo. Pomembno je, da pred upokojitvijo začnemo načrtovati, kaj bomo počeli potem. V naši družbi so starejši, zlasti pedagoški delavci, odrinjeni na rob, čeprav imajo dragocene izkušnje in znanje, kar je škoda za družbo.

Poskušam narediti tudi nekaj zase na duhovnem področju. Sem aktivna članica *Društva katoliških pedagogov Slovenije*. Udeležujem se dejavnosti skupine, ki raziskuje duhovne prvine. Beremo knjige, se o vsebini pogovarjamo in smo deležni dodatne razlage. Do sedaj smo sku-

paj prebrali knjigi *Moj polomljeni Kristus* in *Pripoved ruskega romarja*. Poleg tega imamo še predavanja. Dobili smo odlične usmeritve za branje *Svetega pisma*. Na seznamu za branje imamo že nove knjige. Obiskujem še tečaj italijanščine, veliko berem in hodim v naravo. Prizadevam si ohraniti fizično, umsko in duhovno kondicijo. ◀

Opombe

¹ Učitelji DPS in drugih predmetov v slovenščini v Argentini so in še danes poleg slovenščine in slovenske literature poučujejo tudi nacionalno zgodovino, geografijo slovenskega nacionalnega ozemlja, petje slovenskih otroških in ljudskih ter umetnih pesmi, etnografske značilnosti Slovenije in verouk v slovenščini.

² Več o tem je napisala tudi v *Vzgoji*: Motik, Dragica (2001): *Slovenski jezik in kultura med Slovenci v tujini*. *Vzgoja*, III, 9: 38–40; Motik, Dragica (2009): *Ohranimo slovenščino*. *Vzgoja*, XI, 41: 42; Motik, Dragica (2017): *Domovina daje moč in razpoznavnost*. *Vzgoja*, XIX, 75: 16–17.

³ Motik, Dragica in Veljić, Irma (2006): *Spoznavam tebe, sebe, nas*. Ljubljana: ZRŠS.

⁴ Šinkovec, Silvo (2017): *Vzgojni načrt v šoli. Spodbujanje celostnega razvoja osebnosti učencev*. Ljubljana: Založništvo Jutro, Inštitut Franca Pedička.